

УДК 343.21(477)

Є. Вечерова,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права, докторант
Національного університету «Одеська юридична академія»

НОРМАТИВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Сучасний розвиток права, який протікає в складних соціальних умовах, дає змогу погодитись із думкою про те, що сьогодні існують проблеми у сфері традиційної юридичної ідеології та пов'язаної з нею юридичної реальності (юридичного бачення й розуміння подій, що відбуваються), які не повною мірою забезпечують потреби практики.

Одним із приватних випадків цієї проблематики є усталені підходи щодо тлумачення нормативності кримінального права, які базуються на юридичному позитивізмі.

На нашу думку, нормативність кримінального права не варто ототожнювати з його нормативним характером (сукупністю кримінально-правових норм). Нормативність – це властивість кримінального права, а нормативний характер – це його ознака (зовнішній прояв нормативності як властивості кримінального права). Норма кримінального права – основа його нормативності, структурними компонентами якої також є функції й принципи кримінального права.

Тому з огляду на іманентність нормативності кримінального права актуальним є питання більш ретельного дослідження такого важливого її структурного компонента, як функції кримінального права.

Аналіз останніх досліджень показує, що заявлена тема має комплексний характер. Окремі її аспекти фрагментарно вивчались на рівні теорії держави та права (наприклад, С.І. Вележєвим, Я.В. Гайворонською, В.К. Горобцем, Л.І. Заморською, Е.Г. Ліпатовим, А.С. Палазяном, І.В. Патерило, І.А. Полон-

кою та іншими вченими), у кримінально-правовій площині (О.М. Коваленко, Є.Л. Стрельцовим, С.Ю. Тімохіним, В.Д. Філімоновим та іншими авторами).

З огляду на наведене метою статті є спроба розгляду функцій як структурного елемента нормативності кримінального права, що забезпечує його динаміку та дає змогу відповісти на запитання про те, навіщо нам кримінальне право.

У теорії держави й права функції права зазвичай визначаються як основні напрями правового впливу, які виражають роль права в упорядкуванні суспільних відносин [1, с. 109].

Нами не виявлено принципів розбіжностей між інтерпретацією функцій права та функцій кримінального права.

Так, О.І. Бойцов вважає: «Функції кримінального права характеризують ту роль, яку воно як соціальний інститут відіграє в задоволенні потреб суспільства, соціальних груп та індивідів, які його складають» [2, с. 48]. На переконання вченого, функції дають змогу віднайти відповіді на запитання про те, у чому соціальний зміст кримінального права, які завдання потрібно вирішити за допомогою цієї галузі, на досягнення яких результатів можуть (або повинні) бути орієнтовані застосовувані в його межах засоби впливу на поведінку людей [2, с. 48].

С.Ю. Тімохін функції кримінального права визначає як об'єктивні, відносно стійкі, специфічні властивості цієї галузі права як правового регулятора суспільних відносин, що зумовлені особливостями притаманних їй предмета й метода кримінально-правового регулю-

вання та такі, що забезпечують можливість вирішення завдань кримінального права [3, с. 9].

А.С. Оцяця під функцією кримінального права пропонує розуміти «основний напрям кримінального впливу на суспільні відносини» [4, с. 11]. На думку дослідника, цей напрям є своєрідною відповіддю на потреби суспільного розвитку, результатом законодавчої політики, що концентрує ці потреби та трансформує їх у позитивне право [4, с. 12].

О.М. Коваленко робить висновок про те, що функції кримінального права є сутнісною, об'єктивною характеристикою кримінального права, яка виражає здатність останнього до результативного впливу на суспільні відносини та поведінку людей. Вони визначають таку властивість цієї галузі, яка зберігається за нею постійно. Змінам підлягають лише їх кількість і зміст [5, с. 11].

До наведеного можемо лише додати, що за постійної константності функцій кримінального права як таких змінам підлягають не лише їх кількість і зміст, а й зміст кримінально-правових норм, види та розміри покарань тощо, тобто конкретні шляхи їх досягнення [6, с. 21].

Функції є внутрішнім потенціалом права, його енергією. Тобто функції права – це те, що робить його живим, приводить до дії, примушує працювати. Явище існує остільки, оскільки здійснює свої функції, функціонує [7, с. 79].

Соціальне управління – це процес, конститутивним елементом якого поряд з об'єктом здійснення, часовими й просторовими координатами завжди є напрям [8, с. 97].

На нашу думку, функції кримінального права, власне, виступають саме тим напрямом, що визначає вектор впливу останнього на соціальне життя, свідомість і поведінку людей.

Інакше кажучи, функції кримінального права – це структурний елемент нормативності кримінального права, який забезпечує його динаміку [9, с. 14–19].

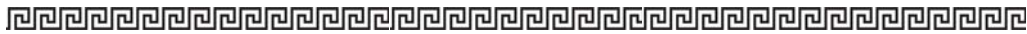
Подібний хід думок актуалізує постановку принаймні двох принципово важливих запитань: що ж лежить в основі функцій права (кримінального права) та від чого залежить ефективність їх впливу на соціальне життя, свідомість і поведінку людей?

Щодо відповіді на перше запитання, на нашу думку, першоосновою права загалом і його функцій зокрема є аксіосфера права, тобто його ціннісний вимір (система цінностей, що є значущою для особи, суспільства й держави в певний час і в певному просторі та яку право віддзеркалює) [10, с. 86, 121].

Праву як різновиду нормативно-оціночного відображення світу властиве визначення належних форм (норм) поведінки з огляду на прийняті в суспільстві цінності, а отже, також оцінка конкретної поведінки як правомірної чи неправомірної вже з огляду на ці прийняті норми, які можуть зумовлюватись не лише безпосередньо (цінностями), а й опосередковано (наслідками негативної оцінки реальної ситуації та способом її виправлення; причому другий випадок більш характерний саме для кримінального права) [11, с. 17]. Тобто завдяки цінностям право реалізує свої основні соціальні функції [11, с. 7].

Щодо відповіді на запитання про те, від чого залежить ефективність впливу функцій на соціальне життя, свідомість і поведінку людей, варто погодитись із висловленою в літературі позицією про те, що ефективність функцій права багато в чому залежить від того, наскільки точно вони відображають і наскільки ефективно захищають існуючі в суспільстві цінності. Ефективність функцій права в ціннісному плані пов'язана також із тим, наскільки держава за допомогою їх реалізації встановлює правові межі якомога соціально комфортнішого, суспільно більш прийнятного варіанта існування індивіда в суспільстві та формує правову модель гармонійного поєднання державних, суспільних та особистих інтересів [12, с. 15].

Про ціннісну обґрунтованість права пише також К.В. Горобець: «Легітимність сучасного права – це питання його ціннісної обґрунтованості» [10, с. 57].

Подібну позицію займає І.В. Патерило, стверджуючи, що ціннісна природа права є необхідною умовою його ефективного функціонування [11, с. 7].

Як бачимо, цінності – важливі підвалини права [11, с. 7]. Вони виступають одночасно першоосновою функцій права та запорукою їх ефективності.

Навіть з етимологічної позиції терміни «функції» та «цінності» є дуже близькими за значенням.

Так, У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» зазначено, що функціональність – це практичність, корисність [13, с. 1335]. Це поняття є похідним від терміна «функціональний» (тобто пов'язаний із виконанням певної функції) [13, с. 1335]. У свою чергу функція (від лат. *functio* – виконання, здійснення) – це призначення, роль будь-чого [13, с. 1335].

Цінність – це важливість, значущість; явище, предмет, що має те чи інше значення, важливе або суттєве в якому-небудь значенні [14]. Цінності як позитивна чи негативна значущість об'єктів оточуючого світу для людини, групи, суспільства в цілому визначається не їх властивостями самими по собі, а втягненням у сферу людської життєдіяльності, інтересів і потреб, соціальних відносин; критерій та засоби оцінки цієї значущості відображаються в моральних принципах і нормах, ідеалах, установках, цілях [15, с. 1481].

Цінності безпосередньо пов'язані з людиною та віддзеркалюють зацікавлене ставлення людей до світу, що їх оточує.

У філософсько-правовому сенсі цінностями є об'єкти, явища, ідеї, суспільні процеси та їх властивості, до яких людина ставиться як до таких, що задовольняють її соціальні потреби, інтереси, бажання та які вона залучає до сфери своєї життєдіяльності. Цінності виступають невід'ємним складником

культури суспільства та віддзеркалюються у свідомості людей [11, с. 9].

Цікаво, що цінності в правовій сфері самі по собі не є регулятивами, оскільки не встановлюють жодні правила, їх варто відносити до сфери правового впливу, а не правового регулювання [10, с. 180]. Цінності самі по собі не є також нормативними, оскільки не встановлюють межі дозволеного; проте вони актуалізуються в момент, коли ці межі порушуються внаслідок індивідуального акту дії, спрямованого на досягнення глибоко індивідуалізованої мети або як результат позбавлення, втрати [10, с. 180].

Що стосується взаємозв'язку нормативності й цінностей, то, на наше переконання, функції ніби виконують роль «впускного клапана», або «провідника», через який цінності потрапляють до сфери нормативності права (кримінального права), пронизуючи потім собою кожен із її структурних елементів та знаходячи остаточну фіксацію в нормативно-правових приписах.

Щодо цього О.М. Мороз слушно пише: «Право – це державно-нормативне закріплення цінностей, юридичний спосіб їх існування» [16, с. 6].

Отже, констатуючи взаємообумовленість нормативності та цінностей, варто зазначити, що, з одного боку, цінності віддзеркалюються (проявляються) у нормативності, а з іншого – саме цінності, несучи в собі елементи належності, надають нормативності загальнообов'язкового та загальнозначущого характеру.

Ціннісне сприйняття людьми об'єктів суспільного життя зумовлюється конкретно-історичними умовами розвитку людства, місцем особи, соціальних спільнот у системі певних економічних і соціально-політичних відносин, ступенем розвитку потреб та інтересів людей. За своєю природою й сутністю цінності становлять синтез об'єктивних і суб'єктивних, індивідуальних і соціально-класових, національно-етнічних і загальнолюдських засад. Вони слугують мірою, якою зрештою вимірюється людське життя [11, с. 10].

Інакше кажучи, цінності правової сфери – це досить рухлива, гнучка й адаптивна система [10, с. 59, 121], яка залежить від багатьох факторів (насамперед часових і просторових параметрів).

Необхідно розрізнати два основні типи цінностей правової сфери – цінності права (або цінності в праві) та власну цінність права, які, становлячи діалектичну єдність [11, с. 7], виражають сутнісний аспект аксіосфери права [10, с. 60].

Право – це елемент соціокультурної реальності [17, с. 225]. Воно є цінним, оскільки може внаслідок своїх змістовних і формальних властивостей задовольнити потреби, бути інструментом реалізації й погодження інтересів тощо. Цінність права є похідною від більш загальних людських цінностей. Право закріплює та охороняє численні цінності суспільного життя: свободу, справедливість, життя, здоров'я, гідність, матеріальний добробут, здорове довкілля, працю, сім'ю тощо. Ці цінності не лише становлять зміст і сутність права, а й слугують його метою, цілями окремих правових норм і правових інститутів [18, с. 159].

Можна погодитись із думкою про те, що існування в межах права цінностей інших сфер є показником його інтегральної природи як простору здійснення міжособистісних, міжнародних і міжцивілізаційних комунікацій. Тому твердження про те, що якщо в праві існують моральні цінності, то воно є моральним за своєю природою, так само безпідставне, як і твердження про те, що захист власності в межах права перетворює його на економічний феномен [10, с. 155].

Щодо власної цінності права варто мати на увазі, що право в цілому не має призначення, призначення мають лише окремі його елементи. Воно може бути зрозуміле як система, що виникає тільки для обслуговування соціальних завдань і не має самоцінності [19, с. 13].

У такому аспекті певний інтерес становить думка І.В. Патерило, яка

під цінністю права пропонує розуміти «його позитивну значущість у задоволенні потреб учасників суспільного життя, яка формується як щодо кожної окремої людини чи означених соціальних спільнот, так і щодо суспільства в цілому» [11, с. 16]. Учений вважає: «Головна цінність права в громадянському суспільстві полягає в упорядкуванні свободи. Завдяки праву свобода перетворюється на конкретні юридичні права. Право при цьому виступає умовою й основою свободи, а свобода – метою права» [11, с. 16].

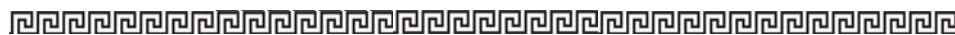
Доречно звернути увагу на вираження функцій права в каркасі діалектики форми й змісту [19, с. 23–24]. У застосуванні до нормативних систем категорії форми та змісту є центральною парою категорій, на основі яких може бути більш глибоко з'ясовано сутність функцій права (кримінального права).

Як зазначається в спеціалізованій літературі, змістом функцій права є, з одного боку, об'єктивна реальність, тобто існуюча сукупність суспільних відносин, умов життя людей, суспільних потреб та інтересів, а з іншого – система засобів здійснення та предмет дії права в певному напрямі й певним чином [19, с. 23–24]. На галузевому рівні в останньому випадку, на нашу думку, ідеться саме про врахування специфіки предмета й методу конкретної галузі права.

Форма здійснення функцій права – це способи (шляхи) правового впливу на свідомість і волю конкретної людини з метою впорядкування (введення в законне русло) її поведінки [20, с. 8].

Виокремлюють інформаційну, виховну та комунікативну форми здійснення функцій права. Вони відповідають основним етапам процесу реалізації функцій права, характеризуючи глибину (ступінь) та інтенсивність впливу права на індивіда [20, с. 8].

Інформаційна форма як початковий етап реалізації функцій права являє собою вплив певної соціальної інформації (державно-вольової природи) на свідомість і волю людини з метою підго-

товки її до діяльності в правовій сфері [20, с. 8].

Виховна форма реалізації функцій права характеризує такий спосіб впливу, який полягає в упровадженні у свідомість людини суми правових знань, установок, переконань, ціннісних уявлень, що сприяють виробленню мотивації поведінки [20, с. 8].

Комунікативна форма здійснення функцій права характеризує здатність права бути засобом спілкування, зв'язку між членами суспільства. Цінність права як комунікативного засобу полягає в його спрямованості на формування правових відносин, що передбачають наявність взаємних збалансованих прав та обов'язків учасників [20, с. 8].

На наше переконання, усе, що стосується властивостей функцій права та їх розгляду крізь призму форми й змісту, повною мірою стосується також функцій кримінального права як різновиду останніх.

Щодо конкретного переліку функцій кримінального права в літературі представлена ціла «палітра» різнохарактерних думок науковців.

У контексті нашого дослідження особливий інтерес становить підхід, згідно з яким усі функції кримінального права пропонується поділяти на явні (відомі) та приховані (латентні) [2, с. 50–51].

Основна ідея такого поділу зводиться до того, що реалізація деяких функцій кримінального права забезпечується вирішенням поставлених перед галуззю завдань, спрямованих на очікувані наслідки. Однак кримінальне право, реалізуючи ці завдання, водночас здійснює й інші функції, притаманні йому безвідносно до того, усвідомлюються вони суб'єктами, які формулюють його завдання, або залишаються за межами їх розуміння [2, с. 50–51].

Особливостями явних функцій кримінального права є те, що вони, по-перше, здійснюються виключно в межах кримінально-правового регулювання, а не кримінально-правового впливу; по-друге, вони можуть підда-

ватись впливу суб'єктивних факторів, оскільки є законодавчо встановленими [5, с. 13]. Явні функції кримінального права, що співвідносяться з намірами його творців, знаходять вираження в кримінальному законі у вигляді сформульованих у ньому завдань. Вирішуються такі завдання чи ні – це вже інше питання. Однак безсумнівним є те, що всі доцільні заходи кримінально-репресивної якості, починаючи з конструювання кримінального закону, вживаються для вирішення відомих завдань [2, с. 50–51].

Наприклад, у ст. 1 Кримінального кодексу України мова йде про такі його завдання, як «правове забезпечення охорони прав і свобод людини й громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру й безпеки людства, а також запобігання злочинам».

Отже, завданнями кримінального права можна вважати його явні (формалізовані в кримінальному законі) функції, які відображають розуміння законодавцем утилітарно-практичного призначення кримінального права [2, с. 50–51].

Подібної позиції щодо розуміння завдань кримінального права дотримується С.Ю. Тімохін, на думку якого завдання кримінального права – це «імперативи, які формулює та явним чином задає у вигляді норм кримінального закону законодавець, виходячи з того, що слідування цим імперативам забезпечує досягнення цілей кримінального права» [3, с. 9–10].

Якщо ж виходити з того, що кримінальному праву притаманні також латентні функції (тобто ті, які не вказані в кримінальному законодавстві як його завдання та, відповідно, здійснюються в межах того сегменту кримінально-правового впливу, що перебуває поза межами кримінально-правового регулювання), які зумовлюють його існування як такого, то варто спробувати їх виявити.

Так, В.Д. Філімонов наділяє кримінальне право лише однією охоронною функцією, підрозділяючи її на дві складові частини: функцію попередження злочинів і їх суспільно-небезпечних наслідків (попереджувальна функція) та функцію відновлення порядку суспільних відносин, порушених вчиненням злочину (відновлювальна функція, або функція відновлення соціальної справедливості) [21, с. 16, 60].

А.С. Оцяця, загалом погоджуючись із тим, що основною функцією кримінального права є охорона найважливіших суспільних відносин від посягань на них, яка включає в себе попереджувальну й каральну дію, до інших функцій кримінального права відносить регулятивну, відновлювальну та виховну [4, с. 10].

О.М. Коваленко [5, с. 8], В.І. Антипов [22, с. 4] та С.Ю. Тімохін [3, с. 9] пишуть про охоронну, регулятивну, попереджувальну та виховну функції кримінального права, які, на їхню думку, у сукупності й покликані гарантувати суспільну безпеку.

Н.О. Лопашенко вважає, що кримінальному праву притаманні попереджувально-охоронна та регулятивна функції [23, с. 78].

О.І. Чучаєв стверджує, що поряд з охоронною й попереджувальною існує також виховна функція кримінального права [24, с. 8].

В.В. Мальцев виділяє охоронну, регулятивну функції та функцію забезпечення справедливості в кримінальному праві [25, с. 394].

Найбільш розгорнутий характер має позиція О.І. Бойцова, який виокремлює сім основних функцій кримінального права: превентивну, регулятивну, право-відновлювальну, ціннісно-орієнтаційну, соціально-інтегративну, системно-правову та функцію забезпечення легітимності державної влади [2, с. 52–53].

На нашу думку, під час визначення конкретного переліку функцій кримінального права необхідно відштовхуватись насамперед від специфіки його предмета.

Загальновідомо, що головним предметом обслуговування кримінального права є злочинність як феномен, що руйнує громадянське суспільство.

Тому покладання на кримінальне право загальнодержавних або більш спеціальних завдань, які взагалі не можна виконати, буде зумовлювати не лише правові, а й інші, причому навіть більш значні наслідки [6, с. 21], сприятиме такому негативному явищу, як дисфункціональність кримінального права, коли воно існує, проте не виконує свої функції та перешкоджає їх виконанню (приносить шкоду) [6, с. 10, 25–27].

Кримінальне право – лише частина права на безпеку, яке не може бути забезпечене жодними іншими засобами, крім кримінального закону. Інакше воно втрачає власну ідентичність, перетворюється на всеосяжне мегаправо, що навряд чи виправдано [27, с. 25].

Інакше кажучи, кримінальне право – не панацея від усіх бід, а «ultima ratio» (останній аргумент). І очікувати від нього більше того, ніж воно може дати, не варто.

В.М. Коган слушно зазначає, що серед засобів державного впливу на суспільні відносини кримінальне право посідає таке ж місце, як серед засобів лікування посідає ніж хірурга. Водночас автор констатує, що поки існує кримінальне право, воно існує тому, що суспільство не в змозі забезпечити бажану для нього поведінку людей тільки засобами моралі чи засобами інших галузей права [28, с. 141, 43].

Про те, що до функцій кримінального права потрібно підходити максимально прагматично та не ідеалізувати їх, зазначає також Є.Л. Стрельцов, на думку якого головне завдання кримінального права полягає в створенні якісної правової бази регламентації боротьби зі злочинністю [6, с. 21].

З огляду на викладене вважаємо за доцільне виділяти в кримінальному праві чотири базові функції: охоронну, регулятивну, превентивну та право-відновлювальну. Виховання, на нашу дум-

ку, – це не окрема функція кримінального права, а радше форма реалізації інших основних функцій кримінального права (охорони, регулювання, превенції та правовідновлення).

Таким чином, підбиваючи загальні підсумки проведеного в статті дослідження, можемо резюмувати:

1) функції кримінального права – це структурний елемент нормативності кримінального права, який забезпечує його динаміку та допомагає знайти відповідь на запитання про те, навіщо нам кримінальне право. Вони являють собою основні напрями (вектори) впливу кримінального права на соціальне життя, свідомість і поведінку людей та визначають таку властивість цієї галузі, яка зберігається за нею постійно (є константною). Змінам підлягають лише їх кількість, зміст і конкретні шляхи досягнення;

2) першоосновою функцій кримінального права та водночас запорукою їх ефективності виступає аксіосфера кримінального права (система цінностей, яка є значущою для особи, суспільства й держави в певний час і в певному просторі та яку кримінальне право віддзеркалює) та власна цінність кримінального права (його інструментальна утилітарність із позиції задоволення потреб особи, суспільства й держави);

3) змістом функцій кримінального права є, з одного боку, об'єктивна реальність, тобто існуюча сукупність суспільних відносин, умов життя людей, суспільних потреб та інтересів, а з іншого – предмет і метод кримінального права;

4) форми здійснення функцій кримінального права – це способи (шляхи) кримінально-правового впливу на свідомість і волю конкретної людини з метою впорядкування (введення в законне русло) її поведінки. Існують три форми здійснення функцій кримінального права: інформаційна, виховна та комунікативна;

5) під час визначення конкретного переліку функцій кримінального права

відштовхуватись потрібно насамперед від специфіки його предмета. Покладання на кримінальне право вирішення тих питань, які явно не входять до сфери його компетенції, є однією з причин такого негативного явища, як дисфункціональність кримінального права.

Ключові слова: нормативність кримінального права, функції кримінального права, завдання кримінального права, динаміка кримінального права, аксіосфера кримінального права.

У статті розглядаються функції як структурний елемент нормативності кримінального права, що забезпечує його динаміку та допомагає відповісти на запитання про те, навіщо потрібне кримінальне право. Стверджується, що вони визначають таку властивість цієї галузі, яка зберігається за нею постійно (є константною). Змінам підлягають лише їх кількість, зміст і конкретні шляхи досягнення. Доводиться, що першоосновою функцій кримінального права та водночас запорукою їх ефективності виступає аксіосфера кримінального права. Аргументується, що під час визначення конкретного переліку функцій кримінального права відштовхуватись потрібно насамперед від специфіки його предмета. Покладання на кримінальне право вирішення тих питань, які явно не входять до сфери його компетенції, є однією з причин такого негативного явища, як дисфункціональність кримінального права.

В статье рассматриваются функции как структурный элемент нормативности уголовного права, который обеспечивает его динамику и помогает ответить на вопрос о том, зачем нужно уголовное право. Утверждается, что они определяют такое свойство этой отрасли, которое сохраняется за ней постоянно (является константным). Изменениям подлежат только их количество, содержание и конкрет-

ные пути достижения. Доказывается, что первоосновой функций уголовного права и одновременно залогом их эффективности выступает аксиосфера уголовного права. Аргументируется, что при определении конкретного перечня функций уголовного права отталкиваться необходимо прежде всего от специфики его предмета. Возложение на уголовное право решения тех вопросов, которые явно не входят в сферу его компетенции, является одной из причин такого негативного явления, как дисфункциональность уголовного права.

The article deals with the function as a structural element of normative criminal law, which provides its dynamics and helps answer the question of why do we need criminal law. It is alleged that they define a property of this industry, which remains her constant (a constant). Changes should only be the number, content and specific ways to achieve it. It is proved that a fundamental principle of criminal law functions at the same time guarantee their effectiveness appears axiosphere criminal law. It is argued that in determining the specific list of criminal law functions must first be repelled on the specifics of its subject matter. Laying on criminal law solutions of the issues that are not explicitly included in the scope of its competence, it is one of the reasons for such negative phenomena as dysfunctional criminal law.

Література

1. Малько А.В. Теория государства и права в вопросах и ответах : [учеб.-метод. пособие] / А.В. Малько. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2002. – 300 с.
 2. Уголовное право России. Общая часть : [учебник] / под ред. Н.М. Кропачева, Б.В. Волженкина, В.В. Орехова. – СПб. : Издательский дом Санкт-Петербургского гос. ун-та, 2006. – 1064 с.
 3. Тимохин С.Ю. Функции, задачи и цели уголовного права : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-испол-

нительное право» / С.Ю. Тимохин ; Дальневосточный гос. ун-т. – Владивосток, 2002. – 204 с.

4. Оцяця А.С. Охоронна функція кримінального права України: концептуальні основи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / А.С. Оцяця ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – О., 2014. – 19 с.

5. Коваленко О.Н. Задачи и функциональные возможности уголовного права : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / О.Н. Коваленко ; Самарский гос. ун-т. – Самара, 2012. – 20 с.

6. Стрельцов Е.Л. Диалектика кримінального права / Е.Л. Стрельцов // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : [монографія] / за ред. О.В. Козаченка, Е.Л. Стрельцова. – Миколаїв : Іліон, 2016. – С. 7–22.

7. Абрамов А.И. Понятие функции права / А.И. Абрамов // Журнал российского права. – 2006. – № 2. – С. 71–83.

8. Сорокин П.А. Социальная и культурная динамика / П.А. Сорокин ; пер. с англ., вст. статья и коммент. В.В. Сапова. – М. : Астрель, 2006. – 1176 с.

9. Вечерова Е.М. Функції і принципи як категорії, що опосередковують динаміку та статичку кримінального закону / Е.М. Вечерова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип. 1. – Т. 3. – С. 14–19.

10. Горобец К.В. Аксиосфера права: философский и юридический дискурс : [монография] / К.В. Горобец. – О. : Феникс, 2013. – 218 с.

11. Патерило І.В. Право як ціннісна категорія : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень» / І.В. Патерило ; Київський ун-т права НАН України. – К., 2006. – 22 с.

12. Алмазова З.Л. Социальные и ценностные основы регулятивной функции права в современной России : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / З.Л. Алмазова ; Кубанский гос. ун-т. – Краснодар, 2016. – 31 с.

13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.

14. Ценность [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://tolkslovar.ru/ts416.html>.
15. Советский энциклопедический словарь / науч.-ред. совет : А.М. Прохоров и др. ; гл. ред. С.М. Ковалев. – М. : Советская энциклопедия, 1980. – 1600 с.
16. Мороз Е.Н. Правовая норма как ценность : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Е.Н. Мороз ; Южно-Уральский гос. ун-т. – Челябинск, 2013. – 28 с.
17. Заморська Л.І. Правова нормативність та її інституціоналізація в Україні : [монографія] / Л.І. Заморська. – О. : Фенікс, 2013. – 304 с.
18. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права : [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / М.В. Цвік ; за ред. М.В. Цвіка та О.В. Петришина. – Х. : Право, 2009. – 572 с.
19. Палазян А.С. Функциональная характеристика права : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / А.С. Палазян ; Московский ун-т МВД России. – М., 2009. – 47 с.
20. Константинова А.В. Формы осуществления функций права : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / А.В. Константинова ; Южно-Уральский гос. ун-т. – Челябинск, 2014. – 28 с.
21. Филимонов В.Д. Охранительная функция уголовного права / В.Д. Филимонов. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 198 с.
22. Уголовное право Украины. Общая часть : [учебник] / [Ю.В. Александров, В.И. Антипов, Н.В. Володько и др.] ; под ред. В.А. Клименко, Н.И. Мельника. – К. : Атіка, 2002. – 448 с.
23. Лопашенко Н.А. Основы уголовно-правового воздействия: уголовное право, уголовный закон, уголовно-правовая политика / Н.А. Лопашенко. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 339 с.
24. Уголовное право России. Общая часть : [учебник] / под ред. А.И. Рарога. – М. : Ин-т междунар. права и экономики им. А.С. Грибоедова, 1998. – 320 с.
25. Мальцев В.В. Принципы уголовного права и их реализация в правоприменительной деятельности / В.В. Мальцев. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 694 с.
26. Оцяця А.С. Охоронна функція кримінального права України: концептуальні основи : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.С. Оцяця ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – О., 2014. – 201 с.
27. Генрих Н.В. Предмет и метод уголовно-правового регулирования : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Н.В. Генрих ; Академия права и управл. ФСИН. – Рязань, 2011. – 62 с.
28. Коган В.М. Социальный механизм уголовно-правового воздействия / В.М. Коган. – М. : Наука, 1983. – 182 с.